

היום נלמד בעזרת ה':

מגילה דף ב

משנה: את המגילה קוראים לפעמים בי"א אדר, ולפעמים בי"ב / י"ג / י"ד / ט"ו אדר, ובכל מקרה לא לפני י"א ולא לאחר ט"ו. המשנה מבארת:

כרכים (= ערים) שהיו מוקפות חומה בזמן יהושע בן נון (אף שכעת אין להם חומה) קוראים בט"ו, כפרים וערים גדולות שלא היו מוקפות חומה בזמן יהושע בן נון קוראים בי"ד.

אלא שהכפרים מקדימים ליום הכניסה: כלומר אם במוקפות חומה קוראים בט"ו ובשאינם מוקפות קוראים בי"ד, א"כ איך יתכן שלפעמים קוראים בי"א / י"ב / י"ג? אלא שחכמים נתנו רשות לכפרים להקדים את קריאת המגילה ליום הכניסה'. ביאור: בימי שני וחמישי היו בתי הדין יושבים בערים הגדולות, ובני הכפרים היו מתכנסים שם לדון את דיניהם. ומאחר שבני הכפרים אינם בקיאים בקריאת המגילה והיו צריכים שאחד מבני העיר יקרא להם, הקילו עליהם חכמים להקדים ולקרוא אותה בימים שהם כבר ממילא נמצאים בעיר הגדולה (= בימי שני או חמישי), ולא הטריחו אותם לבוא שוב לצורך קריאת המגילה.

כעת המשנה עושה את החשבון ע"פ הנ"ל איך יתכן שיקראו בי"א / י"ב / י"ג.

ראשון	שני (יום הכניסה)	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
י"ב	י"ג כפרים מקדימים	י"ד	ט"ו			

(המשך בדף הבא ↓)

שני	שלישי	רביעי	חמישי (יום הכניסה)	שישי	שבת	ראשון
		י"א	י"ב כפרים מקדימים	י"ג	י"ד	ט"ו

שלישי	רביעי	חמישי (יום הכניסה)	שישי	שבת	ראשון	שני
		י"א כפרים מקדימים	י"ב	י"ג	י"ד	ט"ו

ראשון	שני (יום הכניסה)	שלישי	רביעי	חמישי	שישי	שבת
י"א	י"ב כפרים מקדימים	י"ג	י"ד	ט"ו		

ראשון	שני	שלישי	רביעי	חמישי (יום הכניסה)	שישי	שבת
		י"א	י"ב	י"ג כפרים מקדימים	י"ד מוקפים קוראים במקום בשבת	ט"ו

חל להיות בערב שבת: אם י"ד חל בערב שבת, הרי שהמוקפים צריכים לקרוא בט"ו שהוא חל בשבת, אבל חז"ל גזרו לא לקרוא בשבת, שמא יעביר את המגילה ד' אמות ברה"ר. ולדחות את קריאתה ליום ראשון אי אפשר, שנאמר במגילה "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זֶרְעָם וְעַל כָּל הַנְּלוּיִם עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוּר..." כלומר שאסור לדחות. **נמרא:** במגילה עצמה נאמר שקריאת המגילה היא בי"ד או ט"ו, ולא מוזכר בכלל שאפשר להקדים ליו"א / י"ב / י"ג. מכך שחכמים הקילו על בני הכפרים להקדים ליום הכניסה, בהכרח שאנשי כנסת הגדולה שהיו בימי מרדכי ואסתר כבר תיקנו כך, שאם לא כן, חכמים שהיו אחריהם לא היו יכולים לעקור את תקנתם. א"כ היכן הדבר רמוז במגילת אסתר?

רב שמן בר אבא משיב: שנאמר "לקימים את ימי הפרים האלה בזמניהם" - בל רבים, משמע שיש הרבה זמנים לקריאת המגילה.

קושיא: והרי "זמניהם" נצרך לעצם הדין שיש שני ימי פורים - י"ד וט"ו.

זמנו של זה לא כזמנו של זה: הזמן של המוקפים אינו כזמן של הפרזים (= שאינם מוקפים), שאם היה כתוב "בזמן" היה אפשר לטעות ולומר שיש זמן אחד למוקפים ולפרזים, שאם ירצו יקראו בי"ד ואם ירצו יקראו בט"ו, לכן נצרך "בזמניהם". וא"כ חזרה הקושיא מהיכן לומדים שאפשר להקדים.

תירוץ: מכך שנאמר "זמניהם" ולא "זמנם" אנו לומדים את כל הדינים - גם את עצם הדין שיש שני ימי פורים, וגם 'זמנו של זה לא כזמנו של זה', וגם שאפשר להקדים.

קושיא: אימא זמנים טובא, כלומר א"כ מנין שאפשר להקדים רק מי"א אולי יש עוד הרבה זמנים שאפשר לקרוא בהם?

תירוץ: מ"זמניהם" אנו לומדים בדומה למה שהיינו לומדים אם היה כתוב "זמנם", כשם שאם היה כתוב "זמנם" היינו לומדים שיש שני ימי פורים, כך מ"זמניהם" אנו לומדים שיש רק עוד שני ימים שאפשר לקרוא בהם (חוץ מי"ד וט"ו).

קושיא: אם אכן לומדים שיש רק עוד שני ימים שאפשר לקרוא בהם, הרי שאפשר להקדים לי"ב וי"ג, אבל מנין שאפשר להקדים גם לי"א?

תירוץ: י"ג 'זמן קהילה לכל היא', כלומר שאז הם נקהלו להנכם מאויביהם (כפי שנאמר "בשלושה עשר יום בא... ונהפוך הוא אֶשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיְהוּדִים הַמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם: נִקְהְלוּ הַיְהוּדִים בְּעֵרֵיהֶם לְשִׁלְטַן יָד בַּמִּבְקָשִׁי רְעֻתָם..."), ולכן לא צריך לרבות את י"ג שאפשר לקרוא בו, משום שבוודאי שאפשר לקרוא בו שהרי אז נעשה עיקר הנס, וממילא "זמניהם" בא לרבות שאפשר לקרוא בעוד שני ימים אחרים - י"א וי"ב.

קושיא: ואימא שיתסר ושיבסר? כלומר מדוע אפשר רק להקדים, אולי אפשר לדחות ויקראו גם בט"ז ובי"ז?

תירוץ: נאמר במגילה "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים עֲלֵיהֶם וְעַל זְרָעָם וְעַל כָּל הַגּוֹלִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יַעֲבוּר...". כלומר שאסור לדחות.

זו דברי רבי עקיבא סתימתאה: כלומר משנתנו הסוברת שאפשר להקדים ל"א / י"ב / י"ג היא כדעת ר"ע, שרבי שסידר את המשניות סתם כמותו (דהיינו שמשנתנו שנויה לא כדעת מישהו אלא היא 'סתם משנה', ובאמת היא כדעת ר"ע), אבל חכמים סוברים שקוראים את המגילה רק ב"ד וט"ו.

מיתיבי, א"ר יהודה אימתי? בזמן שהשנים כתיקן וכו': כלומר מתי הקילו להקדים את קריאת המגילה? רק בזמן שעברו את השנים על פי בית דין, וקידשו את החדשים בבית דין, ובית דין שלחו שלוחים להודיע מתי קידשו את חודש ניסן, והיו עושים את המועדים ע"פ אותם השלוחים, וישראל היו שרויים על אדמתם והשלוחים היו מגיעים עד פסח לקצה ארץ ישראל. אבל בזמן הזה שאין את כל זה קוראים אותה רק בזמנה, הואיל ומסתכלים בה כלומר כולם מחשבים מתי יחול פסח על פי זמן קריאת המגילה, שאומרים ב"ד באדר קראנו את המגילה, א"כ בעוד 30 יחול חג הפסח, ואם תקדים את קריאתה הם יעשו פסח לאחר 30 יום מקריאתה, ונמצא שאכלו חמץ בימים האחרונים של פסח, ולכן לא מקדימים את קריאתה.

מכל הנ"ל הגמרא מקשה על דברי רבי יוחנן שאמר 'זו דברי ר"ע', שא"כ נמצא שרבי יהודה לא כר"ע, שהרי ר"ע היה חי לאחר החורבן ובכל אופן סבר שמקדימים, אלא צריך לומר שהוא סבר כרבנן החולקים על ר"ע, וא"כ לשיטתם בזמן שהשנים כתיקן כן היו מקדימים, ולא כדברי רבי יוחנן שלרבנן תמיד קוראים רק בזמנה.

רב אשי קשיא ליה דרב יהודה: (הקושיא מובאת מיד להלן בגמרא). בברייתא הנ"ל רבי יהודה אומר שבזמן הזה קוראים אותה בזמנה, והרי במשנה (לקמן) הוא אומר שהכפרים מקדימים רק בעיר שיושבים בה בית דין בימי שני וחמישי, שאז אנו מקילים עליהם שלא לבוא שוב לעיר ביום הפורים. ואם כן מוכח שהוא סובר שגם בזמן הזה הכפרים מקדימין ליום הכניסה?

רב אשי מתרץ שהברייתא כדעת רבי יוסי ברבי יהודה. הגמרא מבארת שהתירוץ מתבסס על כך שהיו לו שתי גירסאות כדעת מי שנויה הברייתא, והוא העדיף את הגירסא המיישבת את הקושיא.

מנהני מילי: הגמרא לומדת את החילוק שבתאריך ימי הפורים בין פרזים למוקפים, מהפסוק המדבר על פרזים שהם עושים פורים ביד' - משמע שהמוקפים עושים ב-טו'. הגמרא מבררת את הלימוד הזה במספר קושיות ותירוצים:

אולי נאמר שהמוקפים לא יעשו כלל פורים?

ואולי נאמר שהפרזים יעשו דוקא ב-יד', אבל המוקפים צריכים לעשות בשני הימים גם ב-יד' וגם ב-טו', וכמו שכתוב 'להיות עושים את יום..ואת יום?' התשובה היא מפני שכתוב ואת יום חמישה עשר (ולא 'יוום חמישה עשר') משמע שכל יום עושים אותו בנפרד, והיינו אחד לפרזים ואחד למוקפים.

ואולי נאמר שהפרזים יעשו דוקא ב-יד' אבל המוקפים יכולים לבחור בין יד' ל-טו'?

ואולי נאמר שהמוקפים יעשו פורים ביום יג' (=בתלסר)? התשובה היא שהפסוק לא גילה לנו מתי עושים המוקפים את הפורים, ובהכרח שהם לומדים משושן שהיתה מוקפת חומה אז ועשתה ב-טו'.

אשכחן עשייה: בפסוק למדנו רק על עשיית מצוות הפורים כסעודה ומשלוח מנות בימים נפרדים, אבל מניין שגם קריאת המגילה מחולקת לשני הימים הללו לפרזים ומוקפים (השפת-אמת מבאר שהקושיא היא שבשני המקומות יקראו בשני הימים)?

מתניתין דלא כי האי תנא: התנא של משנתנו סובר שהגדרת כרכים המוקפים חומה הוא מימות יהושוע בן נון. רבי יהושע בן קרחה חולק וסובר מימות אחשורוש. רבי יהושע בן קרחה לומד זאת משושן שהיתה אז מוקפת חומה, ואילו התנא שלנו לומד זאת 'מערי הפרזי' הכתובים במגילה מגזירה שווה ל'מערי הפרזי' הכתובים בכיבוש הארץ (שנשלמה בימי יהושוע בן נון).

בשלמא רבי יהושוע בן קרחה: הגמרא בתחילה מבינה שהקושיא היא מדוע כל תנא לא סובר כחבירו. אך דוחה, ומבארת שהקושיא היא: לתנא דידן הסובר שרק ערים המוקפות חומה מימות יהושוע בן נון עושות ב-טו', מדוע אם כן בשושן עושים ב-טו' (כמבואר במגילה) והרי אינה מוקפת מימות יהושוע? ומתרצת שהיא קיבלה דין מיוחד בגלל שבה נעשה הנס.

בשלמא לתנא דידן: לתנא דידן 'מדינה ומדינה' - נצרך לחלק בין כרך המוקף חומה מימות יהושוע לשאינו מוקף מימות יהושוע, 'ועיר ועיר' - לעיר שושן שאפילו שמוקפת רק מימי אחשורוש עושה ב-טו' שלא כמו שאר הערים הנחשבות לפרוזות. אך לרבי יהושוע בן קרחה קשה: מדוע צריכה המגילה לכתוב גם 'מדינה ומדינה' וגם 'עיר ועיר', והרי אין חילוק בין שושן לשאר הערים המוקפות חומה?

הגמרא מתרצת: בהכרח שהמילים הללו נדרשות ללמד דבר אחר, שהרי גם לתנא דידן מיותרות המילים 'מדינה ומדינה' מכיון שכבר למדנו בגזירה שווה 'פרדי פרדי' שדוקא במוקפת חומה מימות יהושוע ולא לאחר מכן? אלא שהמילים הללו נדרשות ללמד שגם עיר הסמוכה למדינה המוקפת חומה - קוראת כמותה ב-טו'. והמרחק ביניהן צריך להיות עד מיל.